

Helsepolitikk vil si å foreta ubehagelige valg – ikke å snakke om det man ønsker seg

La oss snakke om noe annet

Valgresultatet er ikke bare et utslag av velgernes preferanser, men dreier seg også om hva de har hatt å velge mellom. Det er partienes oppgave å tydeliggjøre hva de står for og hvordan ulike saker henger sammen, hva de setter først og hva som må vike dersom akkurat de får makten. Kort sagt å klargjøre hva slags samfunn vi vil få hvis vi stemmer på dem. Partiene har ikke gjort det enkelt for oss denne gangen.

«Ikkje eit einaste lokalsjukehus vil bli nedlagt så lenge eg er helseminister.» Denne garantien fra helseminister Ansgar Gabrielsen ble overbrakt av kulturminister Valgerd Svarstad Haugland til deltakerne på et møte Folkebevegelsen for lokalsykehusene arrangerte i Odda 24. august 2005. Statsråden eller rettere sagt begge statsrådene, fikk solid applaus. Garantien var kanskje ikke veldig dristig på det tidspunktet den ble gitt – tre uker før et nytt stortingsvalg og med muligheter for ny regjeringskabal. Men garantien var interessant sett i lys av de andre sakene Gabrielsens parti, Høyre, har satt øverst på sitt helsepolitiske program: Å forsvare ordningen med fritt sykehusvalg – og fritt sykehjemvalg. Høyre ønsker også at sykehusene skal drives som aksjeselskaper og at de skal ha stor frihet til å organisere sin egen virksomhet.

Disse løftene kan ikke oppfylles samtidig. Man kan ikke både detaljbestemme sykehusstrukturen og samtidig gi pasientene full frihet til å velge. Hvis folk virkelig skal få velge fritt, innebærer det at de også må kunne velge vekk sykehus, f.eks. sitt lokalsykehus. Den ytterste konsekvens av at pasientene velger, er at noen sykehus kan bli uten pasienter. Hvis man da har garantert at de ikke skal bli nedlagt, må de eventuelt drives uten pasienter. Og det var vel ikke det Gabrielsen mente?

Valgfrihet er et gode, men kan også være problematisk: Hvis alle prøver å velge det beste enkeltalternativet f.eks. behandlingssted, er det i seg selv ingen garanti for at vi samlet sett får et system som fungerer godt. Valg kan til og med avskaffe konkurranse – slik alle brukere av Windows vet. Det som er bra for hver pasient enkeltvis, gir ikke i sum det som er best for alle på en gang. Man kan ikke beholde et sterkt offentlig og likeverdig system hvis alle velger seg over i det private.

Det er ingen grunn til spesielt å trekke frem Høyres sprikende helsepolitiske løfter i denne valgkampen. Partiet er i godt selskap. Faktisk er noe av det mest slående når man leser de ulike partienes programmer, hvor konsekvent inkonsekvente de er:

- De vil ha både sterkere styring og mer valgfrihet
- Garantier for likhet og samtidig konkurranse – som jo forutsetter at noe er ulikt for at pasientene skal ha noe å velge mellom

- Mer av alt, bedre kvalitet, gode arbeidsforhold for helsepersonell – og kontroll med kostnadene
- Individuelt tilpassete behandlingsplaner og enhetlige nasjonale helseplaner
- Bedre dokumentert behandling og mer alternativ medisin
- Partier som tar sikte på å regjere sammen vil både videreføre foretaksreformen i spesialisthelsetjenesten og avvikle den

Ikke bare er det innbyrdes motstrid mellom de ulike punktene i partiprogrammene. Det er også inkonsistens over tid, mellom det partiene sier de arbeider for og de beslutningene som er tatt de senere årene. Når en avgjørelse er truffet – f.eks. om statlig overtakelse, stykkprisfinansiering eller refusjonsordninger – har det fått virkninger som ikke var ønsket, men som ofte var nokså forutsigbare.

Selv i saker der det tilsynelatende er full enighet, går den faktiske utviklingen en annen vei. Så godt som alle partiene uttrykker at de ønsker en god offentlig finansiert helsetjeneste som er lik for alle. Men ulikhetene har heller økt de senere årene og det er mer privat finansiering, bl.a. i form av egenandeler. Så godt som alle partier ønsker at de eldste, de alvorligst syke og de svakeste pasientene skal prioriteres særskilt. Men mye tyder på at det er de friskeste som har fått mest i mange år nå – både i primær- og spesialisthelsetjenesten.

Det mest problematiske ved de helsepolitiske programmene er ikke at de er svadapregede og ønsker alt godt for alle – at de ønsker det beste for de svakeste og valgfrihet for de sterkeste. Det kritikkverdige er at politikerne ikke gjør det tydelig at disse ulike alternativene ikke kan oppnås på én gang. Man kan ikke satse maksimalt på solidarisk omsorg for de svakeste og samtidig gi full frihet til å velge det beste for seg selv – for dem som har overskudd og ressurser til det. Det hadde vært godt om det var slik, men det er ikke det. Man må ta et valg.

Vi står overfor svært viktige valg når det gjelder innretningen og innholdet i fremtidens helsevesen. Det understrekes at det er en borgerplikt å stemme. Det kunne like gjerne understrekes at det er en partiplikt å tydeliggjøre hva som er alternativene og gi begrunnet oversikt over mulige konsekvenser. Bare slik blir det gode valg.

Charlotte Haug
redaktør